

Велько Турањанин*
Вишња Милекић**

Примљено: 17. 11. 2013.
УДК: 316.624 : 796
Прегледни научни чланак

ОСНОВНИ ОБЛИК КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЛНИЧКОГ ПОНАШАЊА НА СПОРТСКИМ ПРИРЕДБАМА ИЛИ ЈАВНОМ СКУПУ КРОЗ СУДСКУ ПРАКСУ

У овом раду аутори се баве насилничким понашањем на спортистским приредбама, као релативно новим кривичним делом у кривичном законодавству Србије, и то преваходно његовим основним обликом. Најла ескалација насиља на спортистским манифестацијама најчешће је на реакцију законодавце широм европске континентала, који су, или кривичним или посебним одговарајућим законским текстом, инкриминисали овакво понашање навијача, пројисујући како кривична дела тако и мноштво прекршаја у овој области. Начини на које се држава бори са овом појавом су разноврсни, при чему примарно имају превентивна средства, док кривично право делује као последње, најчешће репресивно, средство. Кривично дело које је пројисано Кривичним закоником Србије има више алтернативно пројисаних радњи извршења, почев од физичкој најда до уништавања спортисткој објекта, што аутори објашњавају како са теоретској, тако и са стандартисткој судске праксе, кроз мноштво необјављених и објављених пресуда.

Кључне речи: насилничко понашање на спортистским приредбама, кривично дело, хулијанизам, судска пракса

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Ескалација насиља на спортским манифестацијама последњих година неминовно је довела до реакције законодаваца широм Европе. Историјски посматрано, спорт, а пре свега фудбал, увек је на одређен начин био повезан са

* Асистент на кривичноправном смеру на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу

** Сарадник у настави на кривичноправном смеру на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу

насиљем, али то се није посматрало као социјални проблем,¹ иако је већ Џорџ Орвел својевремено упућивао на ту чињеницу, док овај феномен Умберто Еко посматра као нервозу културе. Упоредноправна искуства нам говоре да се истраживања о насиљу у спорту редовно спроводе, како генерално, тако и за сваки спорт појединачно, док је више спроведених студија показало везу између спортских манифестација и насиља,² и то са различитих аспеката, почев од правног, преко социолошког до психолошког. Сматра се да је до наглог повећања кривичних поступака у вези са насиљем у спорту дошло почетком 90-их година прошлог века, мада није познато да ли је тада дошло само до повећања броја суђења или и до већег броја инцидената.³ Насиље у спорту се може посматрати тројако, и то као насиље унутар такмичења, затим као насиље ван спортске манифестације, али се најчешће посматра као друштвени проблем, првенствено као насиље гледалаца.⁴ Међутим, забрињавајућа је чињеница да медијско извештавање о одређеним спортским дешавањима може да доведе до насиља на њима, а присуство новинара сукобима на трибинама може дати подстицај за самоистичање насилничким понашањем.⁵

Начини на који се државе боре са овим проблемом су, свакако, различити, те се предузимају различите мере превентивног и репресивног карактера.⁶ Кривично право се, као *ultima ratio*, примењује у оном моменту кад сва остала средства заштите друштва нису донела одговарајући резултат. Генерално, сматра

¹ V. Avgerinou, S. Giakoumatos, *The Effect of Hooliganism on Greek Football Demand*, у Зборнику: R. T. Jewell, *Violence and Aggression in Sporting Contests: Economics, History and Policy*, New York, 2011, 155. Тако, сматра се да је подручје спорта, упркос економској и културној централности, остао релативно занемарено и недовољно истражено поље социолошких истраживања. R. Washington, D. Karen, *Sport and Society*, Annual Review of Sociology, vol. 27, 2001, 187.

² Погледати: S. Billings, C. Depken II, *Sport Events and Criminal Activity: A Spatial Analysis*, у Зборнику: R. T. Jewell, *Нав. гело*, 175, 178.

³ J. Kerr, *Analysis of Recent Incidents of On-Field Violence in Sport: Legal Decisions and Additional Considerations From Psychology*, Aggressive Behavior, vol. 35, 2009, 41.

⁴ A. Muzur, I. Rinčić, *Sport i nasilje: prilog etičkim, sociologijskim i psihoneurobiologijskim razmatranjima*, JAHR, vol. 2, no. 3, 2011, 146; D. Lalić, O. Biti, *Četverokut sporta, nasilja, politike i društva: znanstveni uvid u Europi i u Hrvatskoj*, Politička misao, vol. XLV, broj 3-4, 2008, 253.

⁵ Ђ. Obradović, *Nasilnici stvaraju medijski događaj: etičnost pisanja o nasilju na nogometnim utakmicama*, Medianali, broj 1, 2007, 45-72.

⁶ На жалост, истиче се да се у пракси превентивним активностима више бавимо декларативно, док се у стварности више бавимо последицама. Ипак, сматра се да је једна од могућих превентивних активности, нарочито међу младима, организовано бављење управо спортским активностима. Видети: Z. Torbarina, *Sport – zaštitni čimbenik u suočavanju sa rizičnim ponašanjima djece i mladih*, JAHR, vol. 2, no. 3, 2011, 73.

се да се репресивне мере могу поделити у четири групе. Прво, то су закони и други прописи, који су донети у већини еворпских држава. На другом месту се налазе различите сигурносне и превентивне мере, као што је раздвајање супарничких навијача, присуство полиције за време доласка противничких навијача, формирање сигурносног прстена око места на коме се одржава спортско такмичење, затим, претрага навијача додиром, темељан телесни преглед навијача и поступци провере на улазима на спортски терен.⁷ Сматра се да је, како за сузбијање насиља уопште, тако и за насиље у спорту, неопходно са једне стране, пре свега, предузимање превентивних мера, док са друге стране, јавност и представници власти углавном инсистирају на предузимању репресивних мера, што је посебно изражено приликом ескалације насиља на спортским такмичењима.⁸ Као треће, постоје надзорне мере (инсталирани видео-надзори на теренима и присутност полиције на трибинама и између навијачких група), док се на четвртом месту налази прикупљање информација, то јест размена информација између полицијских станица и спортских клубова о очекиваном броју навијача на утакмицама и начину њиховог путовања.⁹

Иако насиље у спорту представља само један од облика насиља уопште, те не представља опасност по друштво као његови други видови, ипак на њега треба обратити већу пажњу, како због тога што је у сталном порасту тако и због чињенице да се у њему све више појављују малолетници као извршиоци кривичних дела.¹⁰ Хулиганизам младих на спортским трибинама постао је, на жалост, редовна појава која се све чешће виђа на оваквим догађајима, а као један од последњих примера довољно је навести кошаркашки дерби између Црвене Звезде и Партизана из фебруара месеца 2013. године.¹¹ Међутим, будући да су велики спортски догађаји потенцијална могућност озбиљног нарушавања јавног реда и мира и ескалације насиља, које је увек праћено уништавањем имовине,

⁷ D. Bodin, L. Robène, S. Héas, *Sport i nasilje u Europi*, Zagreb, 2007, 55.

⁸ С. Јанковић, *Сузбијање насиља у спорту*, Правни живот, 9/2005, 323.

⁹ D. Bodin, L. Robène, S. Héas, *Нав. дело*, 55.

¹⁰ С. Јанковић, *Нав. дело*, 317.

¹¹ Овде је, ипак, незаобилазно споменути недоследност и непостојање конзистентности државне политике према младима, јер, са једне стране, имамо претерано заштитнички став према њима, који се огледа чак и у забрани родитељима да кажњавају децу, док, са друге стране, постоје изјаве о намери државе за најоштријим кажњавањем навијача. Видети: Ј. Ћирић, *Две љриче о два дечака*, Ревизија за криминологију и кривично право, 1-2/2012, 216.

лаким и тешким телесним повредама, те понекад смрћу,¹² то је било неопходно одреаговати и кривичноправно. Законодавац је одреаговао прописивањем, пре свега, одговарајућег кривичног дела у Кривичном законнику Републике Србије (у даљем тексту: КЗС)¹³, као и доношењем низа закона којима се детаљније регулише сфера спорта, будући да је то област у којој реформа представља сложен и дуготрајан процес, нарочито у државама које се налазе у транзицији.¹⁴ Иако је насиље на спортским трибинама проблем изражен у готово свим сферама спорта, најизраженији је на фудбалским утакмицама, услед чега је познат као фудбалски хулиганизам.¹⁵ Међутим, сам термин хулиганизам не представља научни концепт нити постоји његова прецизна дефиниција, па можемо рећи да се под њим подразумева насиље извршено од стране посматрача утакмице, пре свега фудбалске.¹⁶ Сматра се да су хулигани део фудбалске публике који на спортске манифестације не долазе ради спорта и уживања у њему, те подршке свом клубу, него искључиво да би се насилно понашали, пре свега према навијачима противничког клуба или, ако је то због мера обезбеђења неизводљиво, онда према полицији, редарској служби и другим учесницима спортске приредбе. Коначно, они насиље изражавају према ентеријеру на стадиону, изложима и другим материјалним добрима, покренути општим стањем незадовољства у друштву, властитим статусом, егзистенцијалним условима и могућностима самопотврђивања личности и жеља за афирмацијом по било коју цену.¹⁷ Сматра се да постоје две основне врсте нереда које стварају хулигани. Прво, то су спонтани и неорганизовани „испади” фанова, на или око спортских терена. Друго, то је намерно насиље које спроводе добро организоване банде које се вежу за

¹² Б. Оташевић, *Фудбалски хулиганизам у пракси и законодавству Србије*, Избор судске праксе, 10/2009, 11.

¹³ „Службени гласник Републике Србије“ број 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09 и 121/12; у даљем тексту: КЗС.

¹⁴ Д. Шупут, *Правно уређивање спортиа у Републици Србији*, Правни живот, 7-8/2008, 107.

¹⁵ Б. Оташевић, *Нав. дело*, 11.

¹⁶ V. Avgerinou, S. Giakoumatos, *Нав. дело*, 156. Није ретко постављање питања ко је заиста фудбалски хулиган, па се, између осталог, сматра да се одговор на то питање може добити само на два начина: из властитог искуства или преко медија. Видети: D. Brimson, *Тајне поготетног хулиганизма*, Zagreb, 2006, 31, наведено према: D. Lalić, O. Viti, *Нав. дело*, 256.

¹⁷ Б. Оташевић, Д. Суботић, С. Вуковић, *Виктимолошки аспекти насиља на спортиским приредбама*, Правни живот, 9/2012, 736.

фудбалски клуб, те нападају навијаче или припаднике других клубова, понекад и у дугој временској и просторној удаљености од спортске манифестације.¹⁸

2. КРИВИЧНО ДЕЛО НАСИЛНИЧКОГ ПОНАШАЊА НА СПОРТСКОЈ ПРИРЕДБИ ИЛИ ЈАВНОМ СКУПУ

Прописивање кривичног дела представља крајњи и најтежи аспект заштите спорта, а самим тим и друштва. Иако нереди на утакмицама нису појава новијег датума, закони којима се спречава насиље су почели да се доносе тек у последње две деценије XX века, док је законодавац у Србији на нарастајућу ескалацију насиља реаговао тек у реформском подухвату започетом почетком XXI века, или тачније, 2003. године.¹⁹ До тог момента, радње извршене на спортским сусретима које се могу оквалификовати као кривично дело, кажњаване су кроз друга кривична дела у чију радњу су могле да се сврстају, као што је кривично дело насилничког понашања, тешке телесне повреде и сл. Доношењем Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама²⁰, више пута мењаног и допуњаваног, добили смо кривично дело насилничког понашања на спортским приредбама. У јеку реформе кривичног законодавства, начин регулисања овог кривичног дела трпео је сталне промене. Ово кривично дело пренето је у КЗС тек Законом о изменама и допунама КЗС-а 2009. године, али не у потпуности идентично, а исте године му је поново промењена садржина, и то почев од назива који је претворен у насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу.

Основни облик извршења кривичног дела чини лице које физички нападне или се физички обрачунава са учесницима спортске приредбе или јавног скупа, врши насиље или оштећује имовину веће вредности приликом доласка или одласка са спортске приредбе или јавног скупа, унесе у спортски објекат или баца на спортски терен, међу гледаоце или учеснике јавног скупа, предмете, пиротехничка средства или друге експлозивне, запаљиве или штетне супстанце које могу да изазову телесне повреде или угрозе здравље учесника спортске приредбе или јавног скупа, неовлашћено уђе на спортски терен или део

¹⁸ V. Avgerinou, S. Giakoumatos, *Нав. дело*, 156.

¹⁹ О одређеним карактеристикама насиља на спортским манифестацијама у Србији погледати резултате спроведеног истраживања у: Б. Јанковић, *Превенција насиља на спортиским приредбама*, Гласник права, 3/2010, 138.

²⁰ „Службени гласник Републике Србије“ број 67/03, 101/05 и 90/07.

гледалишта намењен противничким навијачима и изазове насиље, оштећује спортски објекат, његову опрему, уређаје и инсталације, својим понашањем или паролама на спортској приредби или јавном скупу изазива националну, расну, верску или другу мржњу и нетрпељивост засновану на неком дискриминаторном основу, услед чега дође до насиља или физичког обрачуна са учесницима. Појавни облици извршења кривичног дела насилничког понашања на спортској приредби или јавном скупу су разноврсни, из чега следи да оно може бити извршено на различите начине. Чињеница која већ на почетку упада у очи јесте да КЗС-ом више није предвиђено само извршење дела на спортској приредби, већ је исто проширено и на област јавног окупљања, чиме је законодавац изашао из зоне кажњавања спорта проширујући инкриминацију на друге, различите области живота. Будући да сам Предлог закона о изменама и допунама КЗС-а није предвиђао овакво решење, већ је до тога дошло у скупштинској процедури, исправно се сматра да је то акт инспирисан политичким мотивима, а не стварном потребом унапређења кривичноправног механизма заштите спорта.²¹ Иако је неспорна чињеница да су у више прилика навијачи били управо ти који су ометали јавне скупове попут „Параде поноса“, сматрамо да је мешање објеката заштите у овом случају неоправдано, те да ово кривично дело треба искључиво да буде у сврси заштите спорта. Уметање политичких идеја у циљу прикупљања гласова у озбиљан законски текст као што је КЗС не само да је штетно већ може да произведе и озбиљне последице.

Дакле, радња извршења кривичног дела насилничког понашања на спортској приредби или јавном скупу је алтернативно одређена. Први начин извршења дела јесте физички напад или физички обрачун са учесницима спортске приредбе или јавног скупа. Шта представља физички напад и физички обрачун са другим учесницима на овим манифестацијама није неопходно посебно објашњавати, а сама радња се може извршити на различите начине. Почетни облик радње је у битном измењен у односу на раније решење када је превасходно било санкционисано неовлашћено улажење на спортски терен. Каснија инкриминација је премештена у средишњи део могућих алтернативно предвиђених облика, будући да се ипак физички напад и обрачун сматрају знатно озбиљнијим обликом извршења дела. Тако, Виши суд у Крагујевцу је окривљеног

²¹ Д. Шупут, *Казненоправна заштитна спорта*, Београд, 2011, 191.

огласио кривим зато што је на фудбалском игралишту физички напао учесника спортске приредбе на тај начин што је након завршетка фудбалске утакмице друге градске лиге одигране између ФК „Младост“ из Теферича и ФК „Добраче“ из Добраче, којој је присуствовао као гледалац, прескочио заштитну ограду, пришао главном судији утакмице и гађао га мобилним телефоном, погодивши га при том у лакат десне руке, којом приликом му је нанео лаку телесну повреду у виду огреботине, чиме је извршио кривично дело насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу.²² Или, када је доказима изведеним на главном претресу утврђено да је након прекида фудбалске утакмице дошло до физичког напада на судију коме је нанета лака телесна повреда, радиће се о овом кривичном делу, при чему је без значаја чињеница, иако је и она доказана, да је дошло до наношења лаке телесне повреде, јер је за постојање дела довољно да постоји физички напад на оштећеног.²³ Дакле, за постојање овог облика кривичног дела није неопходно да је наступила последица у облику телесне повреде, при чему треба да се ради о лакој телесној повреди, јер у случају да наступи тешка телесна повреда радиће се о тежем облику овог кривичног дела.

Међутим, иако то на први поглед делује једноставно, није увек лако доказати извршење овог кривичног дела. Рецимо, Виши суд у Крагујевцу је окривљеног ослободио од оптужбе да је физички напао учесника спортске приредбе на тај начин што је приликом одигравања фудбалске утакмице између ФК „Шумадија“ и ФК „Поповић“, у својству капитена и играча ФК „Поповић“ у шездесетом минути утакмице, незадовољан одлуком главног фудбалског судије, пришао до истог након чега га је ударио отвореном шаком у пределу усне, обема рукама ухватио за врат и главу, више пута пљунуо у пределу лица, два до три пута ударио шаком у пределу врата, да би, након што су га остали играчи одвојили од оштећеног, узео балон са водом и поново пришао до оштећеног након чега га је полио водом из напред наведеног балона, чиме би извршио ово кривично дело. У наведеном предмету Суд је оценом свих доказа, доводећи их у везу са одбраном окривљеног и осталим доказима, дошао до закључка да је одбрана окривљеног, којом негира извршење кривичног дела које му се ставља на терет, искрена, доследна, у целом поступку идентична и да је поткрепљују искази сведока,

²² Пресуда Вишег суда у Крагујевцу ЗК-185/12 од 25.01.2013. године, *необјављено*.

²³ Пресуда Окружног суда у Суботици Кж. 351/08 од 16.09.2008. године, наведено према: Д. Калаба, *Кривично дело насилничко понашање на спортиској приредби*, Билтен судске праксе Вишег суда у Краљеву, број 1/2011, 48-49.

односно да се они интегришу у целину, заједно са одбраном окривљеног. Суд је имајући у виду изведене доказе, а на основу њих и утврђено чињенично стање, мишљења да током поступка није изведен ниједан доказ на којем би могао засновати осуђујућу пресуду и који би у потпуности потврдио наводе оптужног предлога, нарочито у делу који се односи на доношење телесних повреда оштећеном, због чега је окривљеног ослободио од оптужбе.²⁴

Следећи облик радње извршења овог кривичног дела јесте чињење аката насиља или оштећења имовине веће вредности приликом доласка или одласка са спортске приредбе или јавног скупа. Овако прописана радња извршења дела је изузетно карактеристична, будући да то значи да се може извршити како ван времена одржавања спортске манифестације или јавног скупа, тако и ван простора њиховог одржавања,²⁵ што вуче посебне проблеме приликом доказивања у кривичном поступку. Међутим, њено увођење је исправан потез законодавца, и то у правцу омогућавања кажњавања криминалних понашања која су у вези са хулиганизмом у спорту, а која се нису могла сврстати у понашања на спортским трибинама. Због тога се, приликом доказивања, морају употребљавати одређени објективни критеријуми, па се у литератури спомиње да то може бити чињеница да се група навијача организовано упутила на спортску приредбу, или да су у питању појединци који су кренули, са купљеним картама, односно, навијачком опремом, ка месту одржавања спортске манифестације и сл.²⁶ Али, по овом питању је у пракси било колебања, па су такве радње биле квалификоване као неко друго кривично дело, а не ово.²⁷ То је свакако неосновано и безразложно, јер је описана радња кривичног дела уведена управо како би се санкционисале овакве ситуације.

Наредни алтернативно предвиђен основни облик радње чини онај ко унесе у спортски објекат или баца на спортски терен, међу гледаоце или учеснике јавног скупа, предмете, пиротехничка средства или друге експлозивне, запаљиве или штетне супстанце које могу да изазову телесне повреде или угрозе здравље учесника спортске приредбе или јавног скупа.²⁸ Дакле, овде постоји

²⁴ Пресуда Вишег суда у Крагујевцу ЗК-85/11 од 27.02.2012. године, *необјављено*.

²⁵ Д. Шупут, *Казненоправна заштитна спорња*, 183.

²⁶ Д. Шупут, *Казненоправна заштитна спорња*, 183.

²⁷ С. Јанковић, *Нав. дело*, 326.

²⁸ И овде, као и код још неких облика дела, постоји преклапање радње која је прописана као прекршај и као кривично дело. Тако, у случају да је окривљени унео бакљу на терен,

изузетно широк дијапазон радњи које могу потпасти под ову форму дела. Прво, радња извршења дела је свршена самим уношењем у спортски објекат наведених средстава, при чему није неопходно да је и дошло до бацања истих на спортски терен, међу гледаоце. Друго, предвиђање како уношења тако и бацања на спортски терен је оправдано, због тога што је кроз судску праксу видљиво да се на терен или у гледаоце често бацају предмети који се већ налазе у спортском објекту, као што су столице и сл. Начин уношења није релевантан за постојање дела, при чему није реткост да учиниоци имају помоћ приликом уношења предмета, пиротехничких средстава и других супстанци. Учиниоци ове предмете могу да унесу прикривене у руци, џеповима, ранцу, патикама, па чак и грицкалицама које купе на улазу у спортски објекат. Законодавац је приликом прописивања овог облика дела номотехнички испустио да наведе да је и бацање ових средстава на гледаоце спортске приредбе кривично дело, а не само на гледаоце јавног скупа, иако би само језичким тумачењем могли да дођемо до другачијег схватања.²⁹ Ипак, готово свако лоше законско решење судска пракса може да исправи, па се то дешава и приликом суђења за ово кривично дело. Последица овог облика извршења дела се огледа у наступању апстрактне опасности по живот и здравље људи, па је кривично дело свршено самим уношењем или бацањем на терен ових супстанци, без обзира на то да ли је дошло до настанка телесних повреда или угрожавања здравља људи. На пример, окривљени је извршио ово кривично дело тако што је бацио столицу на спортски терен³⁰ или према заштитној огради, ка терену у правцу жандармерије,³¹ или, када је ломио столице и тако одломљене предмете бацао на спортски терен.³²

те њоме реметио мирно гледање спортске манифестације, иако је није бацио на терен или у гледалиште већ је спустио поред себе када је изгорела, постојаће и прекршај. Пресуда Врховног суда Србије 746/2005 од 26.10.2006. године, база *Paragraflex*.

²⁹ Погледати: N. Đurđević, *Krivična odgovornost za nasilje i nedolično ponašanje na sportskim priredbama u Republici Srbiji*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 47, broj 2/2010, 300.

³⁰ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 2325/06 од 12.09.2006. године и пресуда Другог општинског суда у Београду К. 1730/05 од 07.04.2006. године, објављено у: И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, књига 8, Београд, 2008, 234 и у: *Билтен Окружног суда у Београду*, број 74/2006.

³¹ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 1767/06 од 28.06.2006. године и пресуда Другог општинског суда у Београду К. 776/05 од 21.06.2005. године, објављено у: И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, књига 8, 233.

³² Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 2802/05 од 10.11.2005. године и пресуда Другог општинског суда у Београду К. 240/05 од 30.06.2005. године; Пресуда Окружног суда у

Шта су пиротехничка средства, прописано је Законом о експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима³³. Она представљају једну од врста експлозивних материја, под којим се подразумевају средства која се употребљавају за ватромете, противградне ракете и друге ракете које се користе у научне, привредне и друге сврхе, као и предмети који садрже експлозивне састојке, прскаве састојке са дејством експлозива или друге састојке, који служе за постизање ефеката разарања, ватре, светлости, пуцања или дима. Тако, Виши суд у Крагујевцу је окривљеног огласио кривим зато што је на стадиону Чика Дача приликом одигравања фудбалске утакмице између ФК „Радничког“ и ФК „БАСК-а“ у спортски објекат унео и бацио на спортски терен пиротехничко средство које може да изазове телесне повреде и угрози здравље учесника спортске приредбе, на тај начин што је на јужну страну стадиона унео бакљу коју је током утакмице активирао паљењем и истом махао изнад глава других лица која су се налазила у публици, а затим је одбацио, чиме је извршио кривично дело насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу.³⁴ Или, окривљени је извршио ово кривично дело када је у намери да изазове насиље бацио на спортски терен пиротехничко средство, које може да изазове телесне повреде и угрози здравље учесника спортске приредбе тако што је на финалној утакмици фудбалског купа запалио и бацио бакљу на терен.³⁵

Основни облик овог кривичног дела може да се изврши и неовлашћеним уласком на спортски терен или део гледалишта намењен противничким навијачима и изазивањем насиља. Након почетних недоумица и мењања овог облика радње дела, када се могло извршити и самим неовлашћеним уласком на терен,³⁶ без последице која се огледа у изазивању насиља, према позитивним законским прописима неовлашћен улаз на спортски терен или део гледалишта намењен противничким играчима у вези је са чињењем насиља, тако да само неовлашћен улаз при чему није дошло до изазивања насиља сада представља

Београду Кж. 2325/06 од 12.09.2006. године и пресуда Другог општинског суда у Београду К. 1730/05 од 07.04.2006. године, наведено према: Д. Калаба, *Нав. дело*, 50-51.

³³ „Службени гласник Републике Србије“ број 53/93, 67/93, 48/94 и 101/05.

³⁴ Пресуда Вишег суда у Крагујевцу 2К-67/13 од 24.04.2013. године, *необјављено*.

³⁵ Решење Окружног суда у Београду Кж. 2450/06 од 02.10.2006. године и решење Другог општинског суда у Београду К. 1434/05 од 20.04.2006. године, објављено у: И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, књига 8, 235-236.

³⁶ Приликом прописивања неовлашћеног уласка на спортски терен законодавац је био руковођен, пре свега, упоредноправном праксом. Видети: Д. Шупут, *Казненоправна заштитна сторија*, 178.

прекршај. За њега је кумулативно прописана казна затвора од 30 до 60 дана и новчана казна од 50.000 до 150.000 динара.³⁷ Ово решење је, по нама, прихватљивије, јер је инкриминисање само неовлашћеног улаза на спортски терен престрого, при чему кривично право губи један од својих основних циљева, а то је да наступа као последње средство реаговања. Овлашћење за улаз имају особе на основу посебних прописа или на основу усмених или писаних одобрења.

Овај облик дела се најчешће среће у судској пракси. Тако, Виши суд у Крагујевцу је окривљеног огласио кривим зато што је неовлашћено ушао на спортски терен и физички напао учесника спортске приредбе – судију утакмице, на тај начин што је непосредно након завршетка фудбалске утакмице сишао са трибине на фудбалски терен где су стајали делегат и фудбалске судије, почео да пљује оштећеног у пределу лица, након чега је ухватио оштећеног у пределу носа, вређао га и упутио му претње, после чега је отишао до капије игралишта, а када су фудбалске судије кренуле као игралишту, поново је пришао и пљунуо оштећеног, потом га одгурнуо ка огради и наставио да прети и да вређа, чиме је извршио ово кривично дело.³⁸ Или, Виши суд у Крагујевцу је двојицу окривљених огласио кривим за извршење описаних кривичних дела, и то првоокривљеног зато што је неовлашћено ушао на спортски терен и физички напао учеснике спортске приредбе, на тај начин што је у другом полувремену фудбалске утакмице која се одиграла између ФК „Виногради“ и ФК „Крагујевац“, ушао на спортски терен и шутнуо ногом оштећеног – играча ФК „Крагујевац“ у пределу тела, од ког ударца је оштећени пао. Другоокривљени је оглашен кривим зато што је уласком на спортски терен и то као играч ФК „Виногради“ физички напао учесника спортске приредбе на тај начин што је на истој фудбалској утакмици у другом полувремену, а након што је оштећени – играч ФК „Крагујевац“ начинио фаул оштро стартујући у игри на играча противничке екипе, пришао оштећеном и одгурнуо га у пределу груди и след чега је исти пао.³⁹ Односно, Виши суд у Крагујевцу је двојицу окривљених огласио кривим зато што су за време одржавања одбојкашке утакмице између ОК „Раднички“ Крагујевац и ОК „Црвена Звезда“ Београд прескочили заштитну ограду на западној трибини хале и неовлашћено ушли на спортски терен где се одиграла утакмица и покушали да

³⁷ Члан 23. став 3. Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама.

³⁸ Пресуда Вишег суда у Крагујевцу ЗК-192/10 од 26.04.2012. године, *необјављено*.

³⁹ Пресуда Вишег суда у Крагујевцу 1К-189/10 од 05.08.2010. године, *необјављено*.

изазову насиље којим би сви учесници спортске приредбе могли бити изложени, у чему су били спречени од стране ПУ Крагујевац.⁴⁰

Радња извршења кривичног дела обухвата и оштећивање спортског објекта, његове опреме, уређаја и инсталација. Будући да законодавац ниједном одредбом није прописао којим се све радњама може проузроковати оштећење објекта, то у пракси може бити било која радња којом се спортски објекат у целини, те његова опрема, уређаји и инсталације доводе у стање мање употребне вредности, док степен оштећења представља околност која је од значаја приликом одмеравања казне за извршење овог облика дела. Самим тим, уколико дође до потпуног уништења конкретног предмета, та чињеница ће представљати тежу околност по учиниоца него уколико је дошло само до његовог оштећења. Генерално, предмети до чијег оштећења, или чешће, уништења, долази на спортским манифестацијама било ког типа јесу столице на гледалишту. Међутим, када обратимо пажњу на судску праксу, можемо да приметимо да се ово кривично дело често врши бацањем столица ка игралишту, из чега произлази закључак да ће се у случају да дође само до ломљења столица радити о овом облику дела, а у случају да столица буде и бачена ка терену или другом делу гледалишта, тада ће се радити о једном од наведених облика кривичног дела, за који у сваком случају учиниоца треба строже казнити.

Последњи начин извршења основног облика овог кривичног дела везан је за изазивање националне, расне, верске или друге мржње и нетрпељивости засноване на неком дискриминаторном основу. Услед овог понашања треба да дође до насиља или физичког обрачуна са учесницима како би се радило о овом делу. Прво што упада у очи јесте изразита сличност са кривичним делом изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости, пре свега по називу и садржини, али међу њима постоје и не мале разлике. Тако, радња извршења кривичног дела изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости се састоји у изазивању или распиривању националне, расне или верске мржње и нетрпељивости међу народима или етничким заједницама које живе у Србији.⁴¹ Када је реч о регулисању ових облика понашања на спортским трибинама примећујемо да недостаје један од облика извршења, а то је распиривање мржње и нетрпељивости засноване на неком од наведених основа.

⁴⁰ Пресуда Вишег суда у Крагујевцу 2К-449/10 од 18.01.2011. године, *необјављено*.

⁴¹ Члан 317. став 1. КЗС-а.

Изазивање представља произвођење мржње и нетрпељивости, док је за њихово распиривање неопходно да исте већ постоје. Није у потпуности јасно због чега се законодавац одлучио на овај корак. У пракси ће много чешће долазити до распиривања већ изазване мржње и нетрпељивости, док је много мања вероватноћа да оне буду изазване на спортској манифестацији.⁴² Последица код ова два кривична дела је такође различита. Тако, код кривичног дела у вези са спортом последица наступа када дође до насиља, док је поредбено кривично дело свршено самим моментом изазивања или распиривања националне, расне или верске мржње или нетрпељивости.

Као што смо навели на почетку анализе радње овог кривичног дела, последњим изменама и допунама уведена је било која нетрпељивост заснована на неком дискриминаторном основу. Тиме је, неосновано и из превасходно политичких разлога везаних за број гласова на изборима кривичноправно заштићена било која група са опредељењима која одступају од редовних, из било ког разлога и по било ком основу, почев од сексуалних. Затим, чињеница која упада у очи јесте место на коме је инкриминисана заштита ових група. Наиме, заштита је предвиђена у кривичном делу везаном на спорт, иако је можда далеко боље место за то кривично дело изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости. Законодавац није пошао тим путем, па штавише можемо да закључимо да је заштита оваквих група уведена на мање-више прикривеном месту.

Извршилац кривичног дела насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу може бити било које лице. То значи да својство извршиоца овог дела може имати не само гледалац, већ и друга лица која се у одређеном својству налазе на спортској манифестацији, па чак и играчи и тренер спортске екипе. Тако, пресудом је више окривљених играча оглашено кривим зато што су на спортској приредби, кошаркашкој утакмици, након прекида игре услед почињеног фаула учествовали у међусобном физичком обрачуну.⁴³ Односно, окривљени су оглашени кривим због тога што је првоокривљени након досуђеног пенала физички напао главног судију и ударио га руком у предео леђа, псујући му мајку,

⁴² Тако и у: Д. Шупут, *Казненоправна заштитна спорња*, 187.

⁴³ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 2783/06 од 10.11.2006. године и пресуда Првог општинског суда у Београду К. 2338/05 од 18.04.2006. године, објављено у: И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, књига 8, 234.

након чега га је другооптужени гађао лоптом у главу.⁴⁴ Чињеница да ли је окривљени у моменту извршења кривичног дела био у игри или је био искључен нема утицаја на постојање кривичног дела, па ће у случају када се искључени играч придружи навијачима свог тима и пробије импровизовани кордон редарске службе, те утрчи у део гледалишта намењен противничким навијачима где дође до сукоба са њима, бити извршено ово дело.⁴⁵ Или, учинилац је оглашен кривим за ово кривично дело због тога што је напао учесника спортске приредбе на тај начин што се као тренер кошаркашког клуба, када је дисквалификован, а због чега је требало да напусти терен и спортску халу, вратио на терен и ударио судију столицом, услед чега је овај задобио лаке телесне повреде.⁴⁶ Штавише, у судској пракси се заузима став да чињеница да је извршилац овог кривичног дела тренер једне од екипа треба узети као отежавајућу околност. Тако, чињеница да је окривљени тренер једног од фудбалских тимова, у ком својству је починио ово кривично дело, представља околност која делу даје посебну тежину и захтева строже кажњавање него када је реч о другим извршиоцима овог кривичног дела. У конкретном случају, тренер је након фудбалске утакмице одигране између ФК „Борац“ из Адрана и ФК „Тавник“ из Тавника, стајао на центру терена и чекао да играчи оду у свлачионице, након чега је пришао судији, упутио ми више увреда псујући га, ухватио га руком за лице и врат и нанео му лаке телесне повреде у виду огреботина коже испод очног капка и на десној вилици, а потом га три пута ошамарио. Суд је сматрао да треба у довољној мери вредновати тежину дела, те упорност и дрскост испољену од стране окривљеног, а посебно чињеницу да је ово лице тренер једног од тимова, због чега је био у обавези да посебно води рачуна о понашању, јер је у том својству био одговоран за васпитање фудбалера и у обавези да утиче критички на њихово евентуално лоше понашање. Ову обавезу

⁴⁴ Пресуда Окружног суда у Чачку Кж. 137/08 од 19.03.2008. године и пресуда Општинског суда у Чачку К. 264/06 од 31.12.2007. године, објављено у: Д. Калаба, *Нав. дело*, 51-52.

⁴⁵ Пресуда Вишег суда у Ваљеву, К. 49/2012 од 31.8.2012. године.

⁴⁶ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 32/06 од 31.01.2006. године и пресуда Четвртог општинског суда у Београду К. 62/05 од 08.11.2005. године, објављено у: И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје*, књига 7, Београд, 2006, 203-204.

је окривљени занемарио и без датог повода и разлога насрнуо на оштећеног као фудбалског судију.⁴⁷

Заштитни објект код овог кривичног дела није живот и тело појединца који присуствују спортској приредби него сигурност и безбедност свих учесника спортске приредбе од насиља којем би сви учесници спортске приредбе могли бити изложени.⁴⁸ Будући да се састоји од више алтернативно постављених радњи извршења, то је једно време било колебања у пракси да ли је намера изазивања насиља битан елемент за постојање кривичног дела. На једној страни имамо пресуде у којима је заузет став да свака радња побројана у опису кривичног дела треба да садржи намеру да се изазове насиље⁴⁹, док на другој страни постоје пресуде да је једино радња уласка на спортски терен морала да садржи намеру за изазивањем насиља⁵⁰. Међутим, због тога што је намеру било неопходно доказивати и то само за један облик радње дела, док се за остале алтернативно прописане облике није захтевала,⁵¹ законодавац је напустио овакво решење, те према позитивним прописима у бићу кривичног дела није садржана намера за изазивањем насиља на спортској манифестацији. Коначно, за овај основни облик кривичног дела запрећене су кумулативно казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна. Дакле, кажњив је и покушај извршења овог кривичног дела. Извршење овог дела није реткост, иако је само дело релативно новијег

⁴⁷ Пресуда Вишег суда у Краљеву 2К. 186/10 од 27.09.2010. године и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 1-5836/10 од 27.01.2011. године, објављено у: Билтен судске праксе Вишег суда у Краљеву, број 1/2011, 62-63.

⁴⁸ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 3401/06 од 14.02.2007. године и пресуда Општинског суда у Обреновцу К. 205/05 од 13.04.2006. године, објављено у: Билтен Окружног суда у Београду број 77/2008 и у: И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије*, књига 8, 237; Решење Окружног суда у Београду Кж. 2755/06 од 28.02.2007. године и пресуда Другог општинског суда у Београду К. 117/06 од 07.08.2006. године, објављено у: И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије*, књига 8, 236.

⁴⁹ Решење Окружног суда у Београду Кж. 2755/06 од 28.02.2007. године, у: Д. Калаба, *Нав. дело*, 49-50.

⁵⁰ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 2783/06 од 10.11.2006. године и пресуда Првог општинског суда у Београду К. 2338/05 од 18.04.2006. године, објављено у: И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије*, књига 8, 234-235.

⁵¹ Пресуда Вишег суда у Краљеву 1К. 24/11 од 27.5.2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 1- 2938/11 од 9.8.2011. године, објављено у: *Bilten Višeg suda u Kraljevu*, broj 3/2011.

датума, па је, према статистичким подацима, само у 2011. години осуђено 129 лица оптужених за његово извршење.⁵²

3. ЗАКЉУЧАК

Иако је насиље у спорту појава која није новијег датума, до његове нагле ескалације дошло је крајем прошлог и почетком овог века. Као последица тога дошло је до реакције законодаваца широм Европе, док је у Србији до тога дошло релативно касно. Након почетних лутања и мењања решења у казненоправној области заштите спорта, позитивно важеће решење представља кривично дело насилничког понашања на спортској приредби или јавном скупу. До тад, радње које сада представљају ово кривично дело су се подводиле под друга кривична дела, као што је тешка телесна повреда, без обзира на чињеницу да ли је или није до исте дошло на спортској приредби. Прописано је мноштво алтернативно предвиђених радњи извршења дела, почев од физичког напада на спортској манифестацији до оштећивања уређаја и инсталација на спортском објекту. Такође, само кривично дело може бити извршено како на спортској приредби или јавном скупу тако и приликом долажења или одлажења са ње. У раду смо покушали да ово кривично дело превасходно објаснимо преко становишта судске праксе, и то како оне која још увек није објављена тако и објављене. Иако је кривично дело насилничког понашања на спортској приредби ново дело у српском законодавству, у судској пракси оно је итекако заступљено.

⁵² Извор: Пунолејни извршиоци кривичних дела у Републици Србији: пријаве, оптужбења и осуде, 2011.

**VELJKO TURANJANIN
VISNJA MILEKIC**

**THE BASIC FORM OF THE CRIME OF VIOLENT BEHAVIOR ON THE
SPORT EVENTS OR PUBLIC GATHERING IN THE JURISPRUDENCE**

Summary

In this work authors deal with hooliganism on sport's events, as a relatively new crime in the Serbian Criminal Code. The escalation of violence at sport events last years has inevitably led to the reaction of legislators across the Europe. The ways in which the state struggling against with this problem are different and undertake various measures of preventive and repressive nature. Among others, in the Serbian Criminal Code defines the crime of violence on sport events and public gatherings. There is prescribed a wide variety of alternative acts, ranging from physical attacks at a sport event to the damage of equipment and installation on the sport facility. In this paper the authors tried to explain this crime from the point of jurisprudence, both those that have not been published and perfumed.

KEY WORDS: violence on sport events, crime, hooliganism, jurisprudence